

STADSHOLMEN

GLASBRUKSKLIPPAN 1

Mäster Mikael's gata 6A-D, 8, 10

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreservatet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsamman med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

- 1 GATHUS VID MÄSTER MIKAELS GATA 6**
- 2 FLYGEL**
- 3 GÅRDSHUS**
- 4 GATHUS VID MÄSTER MIKAELS GATA 8**
- 5 GATHUS VID MÄSTER MIKAELS GATA 10**
- 6 BOSTADSHUS PÅ GÅRDEN VID MÄSTER MIKAELS GATA 10**

GÅRDEN TILL MÄSTER MIKAELS GATA NR 6 ÅR 1906. FOTO BRÖDERNA HARLING, SSM D6360.

Gårdarna på båda sidor av Mäster Mikael's gata har en blandad sten- och trähusbebyggelse som var vanlig på Stockholms malmar under 1700- och 1800-talen. Här finns fastigheter med relativt påkostad bebyggelse för ett lägre borgerskap – ofta med maritim anknytning – tillsammans med enklare gårdshus med varierande funktioner som bostäder och lagerlokaler.

Alla byggnader inom Glasbruksklippan 1 har en ålderdomlig karaktär med i allmänhet små rum och låg takhöjd. Planlösningarna är i de flesta fall bevarade från 1700-talet. Även interiörerna är välbevarade med årsringar som berättar om inredningsideal under 1700- och 1800-talen. Byggnaden på Mäster Mikael's gata 10 har en osedvanligt rik inredning med sina dekorerade paneltak och är ett av få av stadens bevarade hus av den här typen. Gårdsmiljöerna är iordningställda med stenläggning och äldre typer av växter. Här finns också enkla uthus av trä som bidrar till karaktären.

Glasbruksklippan 1 är blåvärderad enligt Stadsmuseets kulturhistoriska klassificering. Det innebär att fastigheten har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Den kraftiga befolkningsökningen i Stockholm på 1600-talet innebar en snabb utbyggnad på malmarna. Området på Katarinaberget var i stort sett bebyggt vid 1600-talets slut. Den stora församlingskyrkan började byggas 1656 och placerades väl synlig på höjden.

GÅRDEN TILL MÄSTER MIKAELS GATA NR 8 ÅR 1908.
FOTO BRÖDERNA HARLING, SSM FA1683.

En brand ödelade 1723 större delen av bebyggelsen i Katarina församling och återuppbyggnaden gick långsamt i efterdyningarna av krig och pest. Det dominerande byggnadsmaterialet var timmer, trots stadens ambitioner att endast stenhus borde uppföras. Genom tryckta byggnadsordningar senare under 1700-talet fick stadsarkitekten god kontroll över byggandet, och i strävan efter enhetlighet och brandsäkerhet uppfördes många välproportionerade och gulputsade borgarhus av sten. De flesta av områdets bevarade trähus kan därför placeras i det tidiga 1700-talet.

Första hälften av 1800-talet var, liksom i övriga staden, en tid med liten byggnadsverksamhet. Förändringarna var däremot betydligt större under århundradets senare del och 1900-talets första årtionden. Det byggdes en mängd hyreshus som till viss del ersatte den äldre småskaliga bebyggelsen och gav området en ny siluett. Samtidigt genomfördes nya trafiklösningar som förbättrade kommunikationerna

till den kuperade och svårtillgängliga östra delen av Södermalm. Katarinahissen från 1880-talet och framdragningen av Katarinavägen under åren omkring 1910 gjorde området lättare att nå men förändrade samtidigt stadsbilden.

Katarinaberget ger en viktig och intressant bild av fyra seklers stadsbyggnadshistoria. Området har, tillsammans med Mariaberget och Stigberget, den största koncentrationen av bevarad 1700-talsbebyggelse på malmarna, men också hus från senare tider. Stadsbilden är varierad med många ålderdomliga inslag och mycket grönska. Läget på berget erbjuder också vackra utblickar över staden och vattenrummen.

Byggnaderna inom fastigheterna Glasbruksklippan 1 uppfördes mellan åren 1723 och 1730 och tillhörde ursprungligen mindre, separata fastigheter. Byggherrarna kom från ett relativt välbeställt borgerskap och var mestadels sysselsatta inom sjöfarten. Inredningarna var därför förhållandevis påkostade.

GÅRDEN TILL MÄSTER MIKAELS GATA NR 10 ÅR 1904. TILL HÖGER SYNS DEN RIVNA LOFTGÅNGEN. FOTO J. HÖGBERG, SSM F96649.

Under senare delen av 1800-talet och tidigt 1900-tal tillhörde dock området, som framgår av de äldre fotografierna, ett av de fattigaste med dåligt underhållna bostäder och stor trångboddhet. Fastigheten förvärvades av Stockholms stad 1896.

Byggnaderna renoverades omkring 1980 varvid äldre byggnadsdetaljer till största delen bevarades. Exempelvis frilades och restaurerades de dekorerade paneltaken på Mäster Mikaels gata 10.

Här behandlas varje adress inom Glasbruksklippan 1 för sig.

MÄSTER MIKAELS GATA 6

Historik

De äldsta säkra uppgifterna om byggnaden vid Mäster Mikaels gata 6 är från 1730 års mantalslängd som anger att gården då ägdes av skepparen Johan Holmberg. Gathuset bestod av två våningar med tre rum i bottenvåningen och fyra i övervåningen (nr 1 på kartan). Köken låg i en tvåvåning tillbyggnad i vinkel

längs östra tomtgränsen (nr 2 på kartan). På gården fanns ytterligare två trähus, ett hus med två rum och en bagarstuga, mot östra tomtgränsen. Dessa har troligen byggts samman till dagens långa någon gång omkring år 1800 (nr 3 på kartan).

De bevarade byggnaderna har senare genomgått smärre förändringar. Att döma av de bevarade inredningarna tycks en brand 1818 inte nämnvärt ha skadat byggnaderna, även om de skriftliga källorna nämner vissa reparationer.

Den ursprungliga tomten var nästan dubbelt så stor som dagens och till den befintliga byggnaden hörde en stor trädgård med lusthus, källarstuga och bodlängor. Denna tomt del styckades av i början av 1900-talet när Glasgränd drogs fram.

Byggnadsbeskrivning

Det tvåvåninga gathuset är klätt med slät panel och har utskjutande knutlådor och en sockel inklädd med liggande brädor. Taket är valmat och klätt med

GLASBRUKSKLIPPAN 1 FRÅN GATAN MED MÄSTER MIKAELS GATA 6 NÄRMAST. FOTO J. MALMBERG.

enkupigt tegel. Mot gården finns en före detta hisskappa som gjorts om till fönster.

Lägenheten på övre våningen har rum med släta paneltak med snedställd bräda. Här finns också fyrfyllningsdörrar – en med beslag av 1700-talstyp – samt en kammarspis från 1700-talet, en murad spiskupa och 1800-talskakelugnar. Fönstren är sentida men är tillverkade med smäckra profiler och spröjsar. Dörr- och fönsterfoder är till största delen från 1900-talet.

Lägenheten i gårdshusets vindsvåning har kvar en murad spis, ett par fyrfyllningsdörrar, en vit 1800-talskakelugn och en 1700-talskakelugn dekorerad i grönt och gult.

Gården är delvis stenlagd och delvis planterad. Enligt en dokumentation som gjordes i början av 2000-talet finns utanför staketet äldre alm och syren som en rest från den en gång större trädgården. Inne på gården är det främst kullersten och stenplattor i portgången som är av äldre datum. I övrigt gjordes gården i ordning vid renoveringen omkring 1980.

MÄSTER MIKAELS GATA 8

Historik

Enligt 1730 års mantalslängd ägdes byggnaden vid Mäster Mikaels gata 8 av timmerkarlen

Nils Zetterman (nr 4 på kartan). Byggnaden hade en våning med tre rum och var täckt av torvtak. Huset skadades vid en brand och reparerades och byggdes om 1818. Vid denna reparation höjdes förmodligen taket och lades med tegel samtidigt som vinden inreddes. Den timrade fasaden mot gatan fick panel medan gårdsfasaden och gavlarna byggdes upp med stenmur. Nedervåningen innehöll förstuga, två rum med kakelugnar och ett kök med murad spis. Den övre våningen hade en liknande indelning och inredning.

Byggnadsbeskrivning

Den envåninga byggnaden av sten har mot gatan slät träpanel med utskjutande knutlådor och en sockel inklädd med liggande brädor. Mot gården är fasaden spritputsad. Taket är brutet och har mot gatan två takkupor. Invändigt är väggarna i rummen på bottenvåningen putsade och har djupa fönstersmygar. Taken är panelklädda och har snedställda kantbrädor. Några äldre fyrfyllningsdörrar är bevarade. I köket finns en murad spis och i ett av rummen står en vit, flat 1800-talskakelugn. Trägolven är från 1900-talet, liksom flertalet dörr- och fönsterfoder. I den övre våningen finns både fyrfyllningsdörrar och halvfranska spegeldörrar samt två spisar med murad

PORTEN OCH PORTGÅNGEN TILL MÄSTER MIKAELS GATA 6. FOTO J. MALMBERG.

GÅRDEN MÄSTER MIKAELS GATA 6. FOTO J. MALMBERG.

kupa och kakelugnar från 1800-talet.

Gården är smal och stiger brant mot söder i tre terrasser. Både storleken och formen med terrasser-
ringar är välbevarad. Här finns också äldre syrener,
lönn, björk och bärbuskar medan stenväggningen
är karaktäristisk för den renovering som gjordes
omkring 1980.

MÄSTER MIKAELS GATA 10

Historik

De äldsta säkra uppgifterna om Mäster Mikael's gata
10 härrör också från 1730 års mantalslängd. Enligt
denna låg vid gatan ett tvåvåningst trähus, och inne på
gården fanns en bagarstuga, ett högt beläget bostads-
hus mot söder samt några uthus. Bostadshuset är
sannolikt samma som ännu i dag ligger på fastighe-

tens södra del (nr 6 på kartan). I en brandförsäkring
från 1750 nämns även ett loftgångshus på gården
vilket emellertid revs i början av 1900-talet.

Fastigheten ägdes vid tiden omkring 1730 av ami-
ralskaptenen Nils Åhman och det var troligen denne
som lät beställa den påkostade inredning som finns
kvar i gathuset's andra våning. Den stora salen i mitten
inreddes med paneler och dörr- och fönsterfoder
samt ett praktfullt målat och dekorerat paneltak med
motiv föreställande de fyra årstiderna. Även våningens
västra rum hade ett dekorativt paneltak med en il-
lusorisk himmel fylld av fåglar.

Byggnadsbeskrivning

Trähuset vid gatan har slät fasadpanel och utskju-
tande knutlådor. Byggnaden har två våningar och

FÖNSTER MED DEKORATIVA LISTER AV 1800-TALSTYP OCH LUCKOR VID MÄSTER MIKAELS GATA 8. NÅGRA AV GÅNGJÄRNSBESLAGEN ÄR AV EN TYP SOM VAR VANLIG PÅ 1700-TALET. FOTO J. MALMBERG.

INTERIÖR FRÅN MÄSTER MIKAELS GATA 8 MED KAKELUGN FRÅN 1800-TALET. FOTO J. MALMBERG.

inredd vind under ett enkupigt tegeltak. På gården mot södra tomtgränsen ligger ett större bostadshus i trä samt uthus.

Lägenheten på övervåningen i gathuset har en inredning som till stora delar är från 1730-talet med halvfranska bröstpaneler, helfranska dörrar och fyrfyllningsdörrar samt tillhörande profilerade dörr- och fönsterfoder. Två rum har dekorerade paneltak från samma tid. I lägenheten finns också en murad spiskupa, en kakelugn med blå dekor från senare

delen av 1700-talet och en 1800-talskakelugn.

I det större bostadshuset på gården finns en enhetlig äldre snickeriinredning huvudsakligen från 1700-talets första hälft.

Gården på Mäster Mikael's gata 10 är den bäst bevarade i hela kvarteret. Markbeläggningen består till exempel av sandstensplattor som var vanligt förr. Oftast har de bytts mot andra material och att de finns kvar, som här, är ovanligt. På gården finns också äldre rabatter, askar och syrener.

GÅRDSINTERIÖR FRÅN MÄSTER MIKAELS GATA 10. FOTO J. MALMBERG.

DEL AV DET DEKORERADE TAKET I GATHUSET VID MÄSTER MIKAELS GATA 10. TEXTEN LYDER: "HÖSTEN MOGNA FRUKTER BÄR. HIMMELSK UPPSKÖRD ÄR OSS KÄR". FOTO J. MALMBERG.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.